

„Dráma, ami történik...”

Dr. Gyimesi László segítségnyújtásról, státuszokról és közalkalmazottakról

A koronavírus, a járvány megjelenése a kulturális területre is óriási csapás mért, bevétel nélkül maradt az előadóművészek jelentős része, sok ezren kerültek elkeserítő helyzetbe. Az Előadóművész Jogvédő Iroda (EJI) a leghamarabb, rendkívüli szociális támogatás lehetőségét nyitotta meg, a kérelmezők közül közel 400 művész már meg is kapta a gyorssegélyt. Emellett az EJI is csatlakozott azokhoz a levélírókhoz, akik Ursula von der Leyen asszonyhoz, az Európai Bizottság elnökéhez fordultak a segítségét kérve, hogy a művészek a felvételeik streaming bevételeiből is megfelelő díjazást kaphassanak. Dr. Gyimesi László, az EJI elnöke, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke arra is javaslatot tett, hogy azt a másfél milliárd forintot, ami az üreshordozói jogdíjak 25%-a, és az NKA kulturális célokra fordít, csoportosítsák át a jogkezelőknek, hogy támogassák belőle a leginkább rászoruló, arra jogosult művészeket. Az elnökkel a segítségnyújtási lehetőségekről beszélgettünk, s arról, mennyit ér ilyenkor egy állandó munkahely. Hiszen az MZTSZ vezetőjeként sok esztendőn keresztül harcolt azért, hogy a zenei területen ne váljanak vállalkozóvá a muzikusok, hanem továbbra is rendes állásban foglalkoztassák őket... Ekkor érkezett a hír a kulturális intézményekben foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának rohamléptekben való átalakulásáról.

■ *Gyorsan reagált az EJI a kialakult helyzetre, hiszen március 31-ig be is adhatták pályázatukra a művészek a támogatási kérelmüket, s két hónapra kapnak így segítséget...*

– Mi sem sejtettük előre, hogy ilyen komoly vészhelyzet alakul ki, hiszen egy világjárvánnyal a mi életünkben még senki sem találkozott. Nem tudtuk elképzelni, hogy megtörténhet, hogy az egyik napról a másikra bezárnak a színházak, a koncerttermek. Felkészületlenül ért minket, s ezektől a rendkívüli intézkedésektől mindenki nagyon megijedt, nem lehetett felmérni, hogy ez a közösségre, családokra milyen veszélyeket rejt. Amikor bejelentették a vészhelyzetet, akkor azonnal elkezdtünk azon gondolkodni, mit tehetünk ebben a beláthatatlan ideig tartó állapotban. Amikor túl voltunk az első sokkon, akkor a hozzánk tartozó terület munkavállalóira fókuszáltunk, akik egyik csoportja vagy munkaviszonyban, vagy közalkalmazotti jogviszonyban dolgozik, míg a másik csoportnak nincs státusza, és ez békeidőkben is komoly problémát okozott... Én mindig is kézzel-lábbal tiltakoztam az ellen, hogy a művészi foglalkoztatást átalakítsák vállalkozói piaccá.

■ *Szerencsére ezt a zenekaroknál sikerült megakadályozni.*

– Igen, a döntő többségüknél igen, s egy idő után az ilyenfajta szándékok is mérséklődtek. Más területen azonban nem voltunk ilyen eredményesek, nem is volt meg rá az objektív lehetőség. Itt gondolok a könnyű mű-

fajra, vagy a vendéglátós zenészekre. A színházak, az opera, operett terén már vegyesebb a kép. A dalszínházban máig nem értem, hogy miért működnek állandó énekesek, karmesterek vagy korrepetitorok nélkül. Szerencsére a kórus, a balett vagy a zenekar esetében megmaradt a közalkalmazotti jogviszony.

Viszont a piacon működő könnyűműfajhoz felzárkózott egy olyan csoport, a színészeké, az énekes szólisták, és más szólista jellegű foglalkozásúaké, amelynek az esetében a foglalkoztató előadóművészeti szervezetnek állami támogatása volt és van, s az állam most biztosítja a szervezetek támogatását, miközben az előzményekben nem védte meg őket jogilag, sőt segédkezett is a jogszerűtlen megoldások fenntartásában. Most pedig azok, akiknek csak szerepre, előadásra szóló szerződéseik voltak, lényegében földönfutókká váltak, holott az állam változatlan támogatása forrása lenne annak, hogy legalább előlegeket fizessenek a járvány utáni teljesítésekre.

■ *De még akinek állása van, annak sem állandó a fizetése...*

– Igen, emellett a jogviszony mellett is – sokféle megfontolás mentén – de elkezdtek a zenészek jövedelmét kettéválasztani. Egy része alapfizetés, a másik pedig a spielgeld, azaz előadások teljesítése után járó összeg. Most viszont, hogy minden bezárt, a jövedelmek kisebbek lettek. Mindez újfent rámutat arra, hogy mennyire kiszolgáltatottá tud válni egy művész még a rendezett

■ Hogyan látja a zenepedagógusok helyzetét a jelenlegi helyzetben?

– A digitális oktatásra való átállás egészen jól sikerült, működik, s szerencsére ott sincs foglalkoztatási, fizetésbeli korlátozás, és ezt ma nagyon meg kell becsülni. A mi iskolánk, a Kőbányai Zenei Stúdió már a bevezetést megelőző napokban önként – a nem túl merész jóslatok valósággá válására készülve – megkezdte az átállást az online oktatásra, és az jelenleg is nagyon sikeresen működik. Természetesen az élő zenélés itt sem pótolható, de a technika széles lehetőségeket biztosít, és így utólag látjuk a hasznosságát annak is, hogy az iskola tantárgyai között a kezdetektől ott van a számítástechnika elméleti és gyakorlati oktatása is.

Viszont, ha a könnyűműfajt nézzük, tragédia, katasztrófa, ami most történik. A fiataloknak nincs fizetése, de nem is kerestek még annyi pénzt, hogy abból tartalékolni tudjanak. A középgeneráció építi a saját karrierjét, gondozza a gyereket, odafigyel a szüleinek napi 24 órában – mindez egyik napról a másikra, tartalékok és napi bevétel nélkül. Hiába volt korábban tele a naptára felkérésekkel, nincs bevétele és a tartalékai is limitáltak. Ebben az új helyzetben ezek az em-

berek támasz nélkül maradtak. És tízezres nagyságról beszélünk... Ezért is határoztunk úgy az EJI-nél, hogy amilyen gyorsan csak lehet, pályázatot írunk ki. A bevételünk jogdíjakból származik, ezzel néhány száz embernek tudunk segíteni, egyelőre legalább egy-két hónapra. Ennél azonban többre lenne szükség. Ráadásul idő, míg a segélyről mindenki tudomást szerez. Ha vannak is tartalékok, azok gyorsan fogynak, egyre többen lesznek nehéz helyzetben. Az EJI a bevételeit azok között osztja szét, akik ezeknek a bevételeknek a keletkezésében részt vettek.

■ *Mi lesz azokkal a művészekkel, akik bár jelentős előadók, de nem születtek felvételeik?*

– Nekik is kellene segíteni. Igyekszünk kapukat nyitni, az MZTSZ-nél is van segélyezési lehetőség. Sajnos azonban végesek a lehetőségeink. A KATA elengedése persze segítség, ha valakinek valamennyi bevétele van, de ha nincs, akkor a nullából semmire sem jut pénz... Nem nagyon tudok olyan briliáns, központosított ötletekkel előállni, hogy milyen munkát végezzenek az emberek, ami segít pótolni a kiesett bevételeiket.

Könnyű dolog kormányzati pozícióból kijelenteni azt, hogy munkavégzésre, munkahelyek teremtésére adunk pénzt és nem segélyezésre. Ezeknek a kollégák-

■ *Mi lesz azokkal a művészekkel, akik bár jelentős előadók, de nem születtek felvételeik?*

– Nekik is kellene segíteni. Igyekszünk kapukat nyitni, az MZTSZ-nél is van segélyezési lehetőség. Sajnos azonban végesek a lehetőségeink. A KATA elengedése persze segítség, ha valakinek valamennyi bevétele van, de ha nincs, akkor a nullából semmire sem jut pénz... Nem nagyon tudok olyan briliáns, központosított ötletekkel előállni, hogy milyen munkát végezzenek az emberek, ami segít pótolni a kiesett bevételeiket.

nak a „munkahelye” bezárt és nem is lehet kinyitni, hiszen a járványhelyzet – jogosan és helyesen – ezt nem teszi lehetővé. Új munkahelyet pedig szükségtelen létrehozni, hiszen éppen az a probléma, hogy akár régi, akár új munkahely, nem lehet dolgozni, zenélni benne. Ebből a helyzetből alapvetően csak akkor másznak ki, ha feloldják a vészhelyzetet. Persze ilyen-olyan megoldásokkal lehet minimális pótlásokat kitalálni, de ez kevés.

■ *Tett egy javaslatot azonban, hogy egy másfél milliárdos forrást oszthassanak szét...*

– Arra gondoltam, hogy azt a pénzt, ami az üres hordozók jogdíjának 25%-a, s az NKA kulturális célokra fordítja, most fordítsuk szociális célokra. Ugyanis most úgysem lehet kulturális célokat megvalósítani a helyzet miatt... Hiába akarunk koncerteket támogatni, ha nincsenek. Mi ezt szerettük volna, azonban a döntéshozók lesöpörték a javaslatot az asztalról... Közben pedig tragikus megkeresésekkel szembesülök nap mint nap. Tudom, hogy békeidőkben milyen segélykérő levelek szoktak érkezni, most látom, hogy mennyire szomorú és megdöbbentő kérelmek születnek. Számosan olyanok is jelentkeztek sajnos, akik egyébként sosem szottak támogatást kérni. Amiket leírnak, olyan mértékben szembesít a valóságos helyzettel, ami több mint ijesztő. Nem tudom, hogy ez mennyire jut el azokhoz, akik a különböző megoldásokról döntenek...

■ *Született egy levél is, amelyet Ursula von der Leyennek küldtek el, s Orbán Viktor miniszterelnöknek is postázták.*

– Nemzetközi összefogással íródott, azért, mert a zenészek túlnyomó többségét kihagyták a streaming (az internetes zenezolgáltatás) bevételekből. Így ők és a családjaik nem támaszkodhatnak az ilyen internetes jövedelmekre, mert nagyon keveset, vagy semmit nem kapnak a legnagyobb, gyorsan növekvő és hamarosan talán az egyetlen bevételi forrást jelentő internetes zene után, amely a zeneipar bevételeinek akár 80%-át is elérheti. Ez ügyben fogtunk össze.

■ *Érkezett válasz?*

– Még nem, és nincsenek is illúzióim. Az unió csak ösztönözni tudja a tagállamokat a segítségre. Egyébként a petíciót az ABBA együttes dobosa fogalmazta meg. Ha belegondolunk abba, hogy a könnyűzenei világ valaha volt egyik legismertebb és legnépszerűbb együttesének zenészeről beszélünk, amely együttes felvételeiből, dalaiból mások több ezer bőrt húztak le, és szó szerint ugyanazt mondja, amit bármely magyar zenész is elmondhatna, akkor a dolog súlyossága aligha kétséges. A zenészek teljesítményeiből nagyon sokan gazdagodtak meg, így a kiadók is, akik a fülük botját sem mozgatják, miközben a járvány alatt még nő is a bevételekük. Szégyennek tartom, hogy a magyar könnyűzenei élet zené-

seit egyetlen foglalkoztatója sem segíti, se ténylegesen, de még jelképesen sem, pedig sokan köszönhetik a jelenlegi anyagi helyzetüket a muzsikások teljesítményének. Sok mindennek változnia kell a jövőben. Át kell formálni a világot az alapján, hogy ki az, aki létrehozza az értéket, a sikert. Nem lehet, hogy ő járjon a legrosszabbul. A mostani ugyanis nagyon méltánytalan rendszer. Ha tisztességes jogdíj és díjazás jutna a zenészeknek, akkor ezekben a nehéz időkben mégis csak stabilabb lenne a helyzetük.

■ *Azon is el kell gondolkodni, hogy szükség volna védőhálókra...*

– A könnyű műfaj a legpopulárisabb dolog a világon, népszerűségéhez csak a futballt lehet hasonlítani, hiszen nincs más, ami emberek milliárdjait vonzza és amiért az emberek annyi pénzt adnának. Normál viszonyok között nem az államtól kell várni a biztonságot, az azonban elvárható lenne, hogy egy tisztességes piaci elosztási rendszerrel működjön, s ne használják ki az erőpozíciójukat, akik ma ezt teszik. Ugyanakkor azon országok kormányai, amelyek megbecsülik az állampolgáraikat, segítenek túlélni ezt a nehéz időszakot minden foglalkozási csoport tagjainak.

■ *Mi lesz a következő lépésük, milyen saját eszközeik vannak még, hogy segítsenek a művészeknek?*

– Lényeges, hogy a kollégáink érzékeljék: foglalkozunk a gondjaikkal, törődünk velük. Azon dolgozunk, hogy minél több javaslatot készítsünk a támogatásukra, és szövetségeket szerezzünk a szakmán belül. Miközben a szolidaritás társadalmi szinten is komoly kívánnivalókat hagy maga után... Azokat az embereket, akik nem fértek bele az EJI pályázatába, „áttértük” a jogdíjbizottságokhoz, van ugyanis ott is szociális keret. A jogdíjbizottságok kaptak is egy olyan feladatot, hogy a szakszervezetekkel, szakmai szervezetekkel együtt ők javasolhassanak művészeket a támogatásra. Ez jelentősen lerövidíti a folyamatokat. Hiszen sokan nem is tudják, hogy jelentkezni kellene, elektronikus formában nem tudnak pályázni. A bizottság szinte azonnal döntést is hozhat, ezáltal egyszerűbb és áttekinthetőbb a rendszer. Ha minden jól megy, ezeket a segélyeket néhány napon belül már utaljuk, közel 20 millió forintos nagyságrendben közel 400 kollégának – zenészeknek, színeseknek, táncosoknak, artistának. Sajnos azonban arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy harapófogóban is vagyunk, idén ugyanis még a 2019-es jogdíjakat osztjuk szét, de a járvány miatt az üreshordozókból is kevesebb fogy, a zenefelhasználók, a vendéglátás, turizmus gazdasági helyzete is megrendült, így jövőre várhatóan kisebb összegből tudunk majd támogatás nyújtani...

■ *Akad egy újabb, mostani gond is, hiszen húsvét előtt kiderült, hogy a kulturális területen a közalkalmazotti jogviszonyból munkavállalói lesz. Ön írt is*

Kásler Miklós miniszternek egy levelet – ez az MZTSZ weboldalán el is olvasható –, amelyben a törvénytervezethez általános észrevételeket írt, részletes javaslatokkal, indoklással és megjegyzésekkel. Hogyan látja, ennek az átalakulásnak mik a legnagyobb veszélyei?

– Az átalakulás, tehát az, hogy a közintézményből gazdasági társaság lesz, s a munkavállalók kikerülve a közalkalmazotti törvény hatálya alól a munka törvénykönyvének a hatálya alá kerülnek, ez a művészeti, zenekari életben nem új jelenség. Erre van már számos példa ezen a területen, hiszen az együttesek fele nem közalkalmazottként foglalkoztatja a muzikusokat. Ezek a társulatok működnek, állami finanszírozással, nem voltak eddig nagy konfliktusok. Amit se szakszervezeti vezetőként, se jogásként nem tartok helyesnek, az az, hogy a mostani átalakulást nem a közalkalmazotti törvényben rögzített módon kívánják végrehajtani, ami pedig pontosan leírja, ilyen esetben kinek mit kell tennie. Ez egy korrekt eljárásrendszer, amely védi a munkavállalót és mozgásteret ad a munkáltatónak. Ráadásul sok mindent biztosít és egyben egyértelműen tisztáz, ami a későbbi jogviszonyhoz szükséges. A mostani tervezet azonban nem ezeket a szabályokat alkalmazza, hanem kialakít egy önálló, a közalkalmazotti törvénytől eltérő szövegezésű átalakítási rendszert, amely nem nyújtja maradéktalanul azokat a garanciákat, mint amit a közalkalmazottak jogállásra vonatkozó törvény. Nagyon meg lennék nyugodva, hogyha az ellenkezőjéről győződnék meg...

■ Mondjon néhány példát arra, hogy a mostani tervezet miért hátrányosabb a munkavállalók számára, mint a Kjt.!

– Az új tervezetben például van olyan szabály, hogy ha a munkavállaló írásban hozzájárul, számos dologtól el lehet térni. Tekintettel arra, hogy a munkáltató mindig erőfölényben van, egy ilyen hozzájárulást a gyenge pozícióban levő munkavállalótól igen könnyű megszerezni egy négy szemközti „egyeztetés” során. A szakszervezeteket teljesen kiszorítja a tervezet, semmilyen jogot nem biztosít számukra, se a véleményezés, se a részvétel, és így a segítségnyújtás lehetőségét sem. Míg a közalkalmazotti törvény egyeztetési kötelezettséget ír elő, s különböző részvételi jogokat biztosít, a mostani anyagban egyáltalán nem jelenik meg a szakszervezet. Kérdés, hogy így milyen tárgyalási pozícióban vannak a munkavállalók... Mi azt javasoltuk, hogy az átalakulás során az új szerződésekből a közalkalmazotti törvényhez képest csakis a munkavállalók javára lehessen eltérni. Tehát senki ne kerüljön rosszabb helyzetbe azért, mert már nem közalkalmazott. Úgy látom, az új szabályozás lehetőséget ad arra, hogy a munkavállaló jóval kiszolgáltatottabbá váljon. Számos pont alapján a munkavállaló kárára történhet az átalakítás. Az a fő kérdés: ha ezzel az átalakítással nincs olyan szándéka a kormánzatnak, hogy az érintett munkavállalókat hát-

rányosabb helyzetbe hozza, akkor miért kell eltérni a közalkalmazotti törvény átalakulásra vonatkozó szabályaitól?!

■ Abban olyan konkrétumok is akadnak, hogy meg kell őrizni például az időbeliséget. Tehát ha valakit nyolc órában foglalkoztattak közalkalmazottként, akkor az átalakulást követően sem lehet rövidebb a munkaideje. Az új, tervezett szabályozás ezt nem garantálja...

– Igen, erről a Kjt. nagyon határozottan rendelkezik, ahogy például arról is, hogy egy ilyen átalakulást követően próbaidő sem köthető ki, ami szintén lényeges. Ilyenkor – szakszervezeti vezetőként – óhatatlanul arra gondolok, hogy nem véletlenül lett átírva ez a rész az új szabályozásban... Akad még több ilyen problémás pont, például ami a cselekvőképességre vonatkozik, mert az új szabályozás kizárja például a gyerekszereplőket...

■ Érkezett egyébként arra a levelére válasz, amelyben felsorolja azokat a pontokat, amelyekkel nem ért egyet?

– A többi szakszervezeti vezetővel együtt egyet Fekete Péter kultúráért felelős államtitkártól kaptam egy azonos szövegű levelet, amely megköszöni az együttműködést, s kifejti, hogy a májusi zárószavazás előtt számítanak az észrevételeinkre, és addig van jogi lehetőség a módosításokra. Ez nem rajtunk fog múlni, hiszen ahogy a miniszternek írt levelemben is olvasható, szinte minden ponthoz indoklással kifejtett javaslatunk van arról, hogy azt miért lenne szükséges módosítani. Nagyon örülnék annak is, ha például elfogadnák a bér-emelésre vonatkozó javaslatunkat. Ami azért jelentősen több lenne, mint 6%, amely egyébként nem szerepel a törvénytervezetben és eddig csak a nyilatkozatok szintjén találkoztam a szándékkal... Az előadóművészeti törvény szerint a nemzeti minősítésű intézményben legalább 70% kell legyen a szakirányú, felsőfokú diplomával rendelkező munkavállalók száma, a kiemelt intézményekben ez 60%. A Munka Törvénykönyve alapján a terület munkavállalóinak bérére a középfokú végzettségük garantált bérminimuma az egyetlen garanciális szabály. Szükséges, hogy ha a munkáltató magas művészi minősítésű, az tükröződjék a munkavállalók díjazásában is. Ezért javasoltuk, hogy ha a minősítés feltétele a felsőfokú végzettségek megléte, ezt fejezze ki a felsőfokú végzettségű munkavállalók minimális bére is, amely az előző évi országos átlagkereset legalább 100%-a lenne (2019-ben ez 326 ezer Ft volt). Egyébként szükség lenne a bérrendszer átalakítására, az életpálya-modellre is, de ennek kidolgozása, elfogadása több időt igényel. Természetesen tudjuk, hogy ezek az idők nem a bérharcok hónapjai, nem is bérkövetelést, hanem jogokat fogalmazunk meg, amelyek a remélt nyugalmi helyzetben már realitássá válhatnak. Véghez lehetne mindezt vinni, hiszen akár forrás is akadna rá, csak az akarat a kérdés...

R. Zs.